

Nuokkuesikko

Strandviva
Primula nutans

Uhanalaisuusluokka (IUCN): silmälläpidettävä (NT)

Uhanalainen (LSA 1066/2023)

Rauhoitettu (LSA 1066/2023)

EU:n lajikoodi: 1968

Luontodirektiivin laji (liitteet II ja IV)

BOR suojelutaso epäsuotuisa riittämätön, vakaa

Luonnehdinta

Suomessa on lajista vain yksi alalaji, ruijannuokkuesikko (*Primula nutans* subsp. *finmarchica*). Ruijannuokkuesikko on hento, 6–20 cm korkea monivuotinen lehtiruusukskeellinen kasvi. Lehdet ovat pyöreänsoikeita ja tavallisesti pyöreätyvisiä. Kesä–heinäkuussa kukkivan hyönteispölytteisen kasvin varren latvassa on kahdesta kolmeen kukkaa. Kukan teriö on keskeltä keltainen, muuten vaaleanpunainen tai vaaleansinipunainen, ja 10–20 mm leveä. Siemeniä syntyy paljon ja niistä kehittyvät sirkkataimet leviävät vesivirtausten mukana. Siemenet voivat kulkeutua myös vesilintujen matkassa. Maarönsyjensä avulla ruijannuokkuesikko saattaa muodostaa laajoja, tiheitä kasvustolaikkuja.

Elinympäristö ja levinneisyys

Ruijannuokkuesikko kasvaa alavilla, ajoittain veden peittämällä, matalakasvuisilla hiesupohjaisilla, harvoin kivikkosilla, merenrantaniityillä. Alalajia *finmarchica* esiintyy Suomen ja Ruotsin lisäksi Norjan ja Venäjän pohjoisosissa Jäämeren ja Vianmeren rannoilla. Muunnosta *jokelae* tavataan vain Perämeren rannoilla Suomessa ja Ruotsissa. Nykyisistä esiintymistä noin kaksi kolmasosaa sijaitsee saarilla ja yksi kolmasosa mannerrannoilla.

Nykytila ja uhkatekijät

Noin neljäsosa ruijannuokkuesikon tunnetuista esiintymistä on hävinnyt 1900-luvulla, ja taantumiskehitys on jatkunut myös viime vuosikymmeninä. Rantalaidunnuksen loputtua 1970-luvun jälkeen taantuminen oli merkittävintä. Laidunnuksen loppuminen johti rantojen pensoittumiseen ja ruovikoitumiseen, jota myös Itämeren rehevöityminen on osaltaan kiihdyttänyt. Saarilla ja pohjoisempana Perämerellä umpeenkasvu on ollut vähäisempää. Ruijannuokkuesikon esiintymistä lähes puolet on suojeltu tai ne sijaitsevat luonnonsuojelulain suojelluiksi luontotyypeiksi rajatuilla merenrantaniityillä. Rantojen umpeenkasvun lisäksi kasvia uhkaa lisääntyvä rantarakentaminen. Myös ilmastomuutoksesta johtuvat merenpinnan ja jääolosuhteiden muutokset voivat uhata lajia tulevaisuudessa.

Hoitosuositukset

Kasvupaikkojen jatkuva hoito on suurelta osin ruijannuokkuesikon säilymisen edellytyksenä mannerrannoilla, missä ruoko valtaa nopeasti hoitamattomat rantaniityt. Lajin esiintymispaikoille tulisikin järjestää jatkuvaa laidunnusta tai niittoa. Tällä hetkellä hoidon piirissä on noin kymmenesosa lajin esiintymistä, mutta pinta-alallisesti jopa neljäsosa esiintymisalasta. Monet saarten esiintymistä säilyvät elinvoimaisina ilman hoitoa.

Lähteet

- Hämet-Ahti, L., Kurtto, A., Lampinen, R., Piirainen, M., Suominen, J., Ulvinen, T., Uotila, P. & Väre, H. 2005. Lisäyksiä ja korjauksia Retkeilykasvion neljänteen painokseen. Lutukka 21: 41–88.
- Kalliovirta, M. 2017. Ruijanesikko (*Primula nutans* Georgi ssp. *finmarchica* (Jacq.) Á. Löve & D. Löve var. *jokelae* L. Mäkinen & Y. Mäkinen). Teoksessa: Nieminen, M. & Ahola, A. (toim.). Euroopan unionin luontodirektiivin liitteen IV lajien (pl. lepakot) esittelyt. S. 256–258. Suomen ympäristö 1/2017.
- Kreivi, M. 2009. Conservation genetics and phylogeography of endangered boreoatlantic seashore plants species. Acta Universitatis Ouluensis A Scientiae Rerum Naturalium 521: 1–78.
- Niemelä, M. 2009. Biotic interactions and vegetation management on coastal meadows. Acta Universitatis Ouluensis A Scientiae Rerum Naturalium 529: 1–68.
- Rautiainen, P., Björnström, T., Niemelä, M., Arvola, P., Degerman, A., Erävuori, L., Siikamäki, P., Markkola, A., Tuomi, J. & Hyvärinen, M. 2007. Management of three endangered plant species in a dynamic landscape of seashore meadows. Applied Vegetation Science 10: 25–32.
- Hyvärinen, M. & Ulvinen, T. 2012. Ruijanesikko – *Primula nutans* subsp. *finmarchica*. Teoksessa: Rytteri, T., Kalliovirta, M. & Lampinen, R. (toim.). Suomen uhanalaiset kasvit. S. 272–274. Tammi, Helsinki.

Kuva: Aija Degerman